

Araştırma Makalesi • Research Article

Verdiği Bir İcâzetnâme Üzerinden Akreboğlu Osman Nuri Taşkent

Upon Confirmation of Akreboglu Osman Nuri Taskent

Nurullah Aydeniz^{a,**}

^a Dr. Öğr. Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İslami İlimler Fak., Felsefe ve Din Bilimleri Böl., Din Eğitimi ABD, 11000, Bilecik/Türkiye.
ORCID: 0000-0003-0297-4717

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 04 Kasım 2019

Düzeltilme tarihi: 17 Ocak 2020

Kabul tarihi: 24 Ocak 2020

Anahtar Kelimeler:

Din Eğitimi

Eğitim

Akreboğlu Osman Nuri

İcâzetname

ÖZ

İslam ilim geleneğinde oldukça köklü bir yeri olan icâzetnâmeler sadece hocanın öğrencisine belli konularda eğitim öğretim yapma izni verdiği bir izin belgesi değildir. İcâzetnâmeler bizzat hoca tarafından verildiğinden yazıldıkları alana ve tarihe ilave olarak hoca-talebe ilişkisine dair önemli ipuçları da barındırmaktadırlar. Bu bağlamda icâzeti veren hocanın kendi hocalarıyla ilgili saygı ifade eden ve rahmet temennisinde bulunduğu cümleler kurması onun hem eğitim geçmişine hem de hocalarına yaklaşımına ışık tutmaktadır. Diğer taraftan hocanın icâzetnâmede öğrencisini tanıtmaya ve taltif etmeye yönelik ifadelerle yer vermesinin yanı sıra nasihat ve beklentilerini sıralaması da onun değer dünyasının bir yansıması olabilmektedir. Bu makalede 1936 yılında Adapazarı'na Kur'an öğretmeni olarak gönderilen Osman Nuri Taşkent'in öğrencilerinden Himmet Babaloğlu'na verdiği icâzetnâmenin tahlili yapılmaktadır.

ARTICLE INFO

Article history:

Received 04 November 2019

Received in revised form 17 January 2020

Accepted 24 January 2020

Keywords:

Religious Education

Education

Akreboğlu Osman Nuri

İcâzetnâmah

ABSTRACT

Confirmations, which has a long-established place and history in the Islamic science tradition, is not only a licence that the teacher allows his student to teach on certain subjects. In this context, the author's sentences, which express respect for his teachers and wish them to have mercy, shed light on his approach to both his educational background and teachers. Equally, the expression of a teacher to identify and reward a student in diploma as ordering his advice and expectations may also be a reflection of his world of value. In this article, Osman Nuri Tashkent, was sent to Adapazarı as a Qur'an teacher in 1936, gives an analysis of the licence given to Himmet Babaloğlu, one of his students.

1. Giriş

İlk emri oku (Alak, 96/1) olan ve bilenle bilmeyeni eşit tutmayan Kur'an'ın (Zümer, 39/9) şekillendirdiği İslam toplumunda bilgi ve beceri oldukça önemsenmiştir. Bunun sonucu olarak ilme ve sahibine duyulan saygı da bilgiye olan talebi artırmıştır. Hz. Peygamber'in ifadesiyle müminin yitik malı (değeri) olan ilmi (Tirmizi, İlim 19; İbn Mâce, Zühd 17) elde etmek için İslam dünyasında insanlar gerektiğinde kilometrelerce yol kat etmiş ve bu uğurda her türlü meşakkate katlanmıştır (Hatipoğlu, 2008: 106-108). Diğer taraftan büyük bir iştiaak ve belki bir takım mahrumiyetlerle gerçekleştirilen eğitim öğretim sonucunda hem bu faaliyeti

belgelemek hem de öğrencinin eğitim aldığı eserden ders verme konusunda ehil olduğunu, görev alıp eğitim öğretim yapabileceğini delillendirmek için hocası tarafından öğrenciye icâzetnâme verme uygulamasına geçilmiştir.

Arap dilinde "su akıtmak; helal kılmak, izin vermek, onaylamak, geçerli kılmak" gibi anlamlara gelen "ceviz" kökünden türeyen bir kelime olarak icâzet (Akınar, 2000: 393), kapsadığı anlamlardan hareketle farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bu bağlamda Hatib el-Bağdadi helal ve mübah kılma anlamını öne çıkararak icâzeti, bir hadis veya haberin rivayetini öğrenciye mübah (helal) kılmak olarak tanımlarken İbn Fâris, "su akıtmak" anlamından yola çıkarak

*Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: naydenizsakarya@gmail.com

"bir âlimin ilmini talebesine aktarması" olarak açıklamıştır (Akpinar, 2000: 393). Ancak İbn Fâris'in açıklaması icâzeti değil de onun verilmesine sebep teşkil eden icâzet öncesi eğitim ve öğretimi ifade ettiği için eksiktir. Çünkü icâzet, gerçekleştirilen eğitim sonucunda hoca tarafından verilen bir izin/belgedir. Fakat öğrencinin aldığı bilgiyi başkasına aktarma sorumluluğunu ima ettiği düşünüldüğünde ise oldukça anlamlıdır. Zira icâzetin verilme sebeplerinden biri de budur. Türkçede ise izin, müsaade, şehâdetnâme, diploma ve olur (Durmuş, 2003: 293) anlamına gelen icâzet, daha açık bir ifadeyle medrese usulüne göre okutulan ders programını başarıyla tamamlayan talebeye hocası tarafından verilen izindir. Bu izin belgesine icâzetnâme, icâzet veren müderrise mücüz (Yeğin, vd., 1985: 421), icâzeti alan öğrenciye ise mücâz denir (Sertoğlu, 1986: 158).

İcâzetnâmelerin ne zaman ve nasıl ortaya çıktığı konusunda farklı bilgiler mevcuttur. Bir görüşe göre İslami ilimler içerisinde bilgiyi elde etmede ve onu aktarmada en titiz davranılan alan hadis sahasıdır. Bu nedenle muhaddisler çok erken devirlerden itibaren kendilerinden hadis öğrenen talebelerine öğrettikleri hadisler için bir şahâdetnâme ve aldıkları hadisleri bir başkasına rivayet etmeleri için icâzet vermişlerdir. Daha sonra bu metod diğer ilimlere de intikal etmiştir (Çelebi, 1998: 211-212). Bununla birlikte ilk icâzetin ne zaman, kim tarafından verildiği de tartışmalı görülmektedir. Bir iddiaya göre icâzet geleneği milâdî VI. yüzyıla, hicretten altmış dört sene öncesine uzanmaktadır (Akpinar, 2000: 393). Çok isabetli bulunmayan bu görüşten farklı olarak Çelebi, ilk icâzetin Milâdî 916 yılında Câfer el Himyerî'nin Ebû Âmir Sa'id b. Amr'a yazdığı şahâdetnâme olduğunu rivayetlerden hareketle aktarmaktadır (Çelebi, 1998: 211-212). Ancak genel kabule göre en eski icâzetin İmam Şâfiî'nin kendi el yazısı ile talebesi Rebî' b. Süleyman el-Murâdî'ye Milâdî 879 yılında *er-Risâle* adlı eserinin üç cüzlük bir nüshasını istinsah etmesi için vermiş olduğu icâzettir (Akpinar, 2000: 393).

İcâzetnâmelerin verildiği alanlara bakıldığında bunların çeşitlilik arz ettiği görülmektedir. Yani icâzet bir ilim sahasında verilebildiği gibi bir sanat ya da tarikatla ilgili olarak da verilmekteydi (Pakalın, 1993: II/19). Bu meyanda ilmî icâzet, hadis icâzeti, fennî icâzet, tarikat icâzeti, sanat ve meslek icâzeti gibi icâzet çeşitleri, verdikleri alanların farklılığını gösterebilmek adına burada sıralanabilir (Akpinar, 2000: 393). Diğer taraftan icâzetnâmeler bir müfredatın içerdiği tüm dersleri kapsayacak şekilde genel ya da sadece belli derslerle sınırlı kalacak şekilde özel olabilmekteydi (Atay, 1983: 105). Kuşkusuz Kur'an ve kıraat eğitimi de icâzetnâmelerin verildiği bir başka alanı oluşturmaktaydı.

Tahlilini yapmaya çalıştığımız örneğin ait olduğu kıraat ilminde ise icâzet, Kur'an lafızlarının usulüne uygun bir üslûpla okunması açısından okuyucuda bulunması gereken niteliklerin mevcudiyetini belirten yazılı yeterlilik belgesi anlamında (Sarı, 2000: 400) kullanılmaktadır. Kişinin yeterliliğini ifade eden niteliklerin sözle ifade edilmesi ise "şefehî (şefevî) icâzet" olarak kavramlaştırılır. Diğer taraftan kıraat ilminde icâzet ancak Kur'an'ın tamamını veya bir bölümünü üstada okumak (arz) veya onu üstattan dinlemek (semâ) suretiyle kıraat imamlarından birinin kıraatine yahut birden fazla kıraate uygun olarak okumada yeterli seviyeye ulaşmakla elde edilir (Sarı, 2000: 400). Kaynaklardan hareketle İslam'ın ilk yıllarından itibaren kıraatin şefehî

olarak aktarıldığı söylenebilir. Hz. Peygamberin "Kur'an'ı dört kişiden öğrenin" diyerek Abdullah b. Mes'ûd, Sâlim Mevlâ Ebû Huzeyfe, Muâz b. Cebel ve Übey b. Kâ'b'ın adlarını anmasını (Buharî, "Feza'ilü'l-Kur'an", 8) konu bağlamında delil olarak sunmak mümkündür. Bu durum aynı zamanda icâzetin hadislerden önce kıraat sahasında uygulandığını da göstermektedir ki henüz Mekke döneminde Hz. Peygamber'in Mus'âb b. Ume'yr'i Kur'an'dan inen âyetleri oradaki insanlara okuyarak ve okutarak İslam'ı tebliğ etmesi için Medine'ye göndermesi ilk resmi icâzet olarak kabul edilebilir (Hamidullah, 1990, I: 155-156). Şefehî icâzeti örneklendiren bu verilerden farklı olarak ilk yazılı kıraat icâzetlerinin genel kabule göre III. (IX.) yüzyılın sonlarında görülmeye başlamıştır (Sarı, 2000: 400).

İcâzetnâmelere dikkat çekici bir husus ise eğitim veren kurumun değil hocanın önemli olmasıydı. Bu nedenle icâzetnâmelere kurumun onayı yerine hocanın onayı aranmaktaydı. Bu husus diploma ile icâzetnâme arasındaki önemli bir fark olarak zikredilebilir ki, diploma kurumu öne çıkarırken icâzetnâme müderrisi ön planda tutmaktaydı (İhsanoğlu, 1999: 233-234). Kurumu değil de ilim sahiplerini yetkili kılan bu sistemde her öğrenci farklı hocalardan ilim tahsil edebiliyordu. Bu durum değişik çöçeklerden bal özü toplayan arı misali öğrencinin farklı hocalardan, onların kendilerine has metot, bilgi ve tecrübelerinden istifade ederek her birinin iyi yanlarını kendisine örnek almasına imkân tanıyordu (Atay, 1981: 52). Tanınmış âlimlerin birkaç hocadan eğitim almış kişiler arasından çıkmış olması (Atay, 1983: 113) önemlidir. Ancak sivil bir hüviyet taşıyan icâzetnâmeler ilk defa Osmanlı Devleti'nde 1914 yılında Dârü'l-hilâfeti'l-âliyye Medreseleri'nin tâli kısmını bitirenlere şehâdetnâme, âli kısmını bitirenlere icâzetnâme verilmesinin kanunlaşmasıyla resmileşti (Akpinar, 2000: 397).

Bazı sanat ve meslek icâzetleri hariç dili Arapça olan icâzetnâmelerin muhtevası büyük oranda belirli unsurları kapsamaktaydı. Buna göre hoca, icâzetnâmeye besmele, Allah 'a hamd, Hz. Peygamber'e salât ve selâm ile başlamaktaydı. Akabinde konunun önemine vurgu yaparak, ilmin, öğretme ve öğrenmenin ehemmiyetine dikkat çekmekteydi. Öğrencinin kim olduğunu belirtilerek elde ettiği ehliyeti tanıtmaktaydı. Sonrasında kendini tanıtp okuttuğu kitabı/öğrettiği ilim veya sanatı kimden ve hangi yolla aldığını ortaya koyarak, söz konusu alanda öğrenciye izin verdiğini ifade etmekteydi. Nihayetinde öğrenciye yol gösterip dua temennisinde bulunarak imza veya mühür ile icâzeti tamamlamaktaydı (Akpinar, 2000: 398).

İcâzetnâmelerin yazımında yukarıda sayılan unsurlara yer veriliyor olması, onları önemli bir kaynak haline getirmektedir. Zira icâzetnâmeler vasıtasıyla onu yazan üstadın kendisini ve hocalarını tanımak; eğitim geçmişine vakıf olmak; icâzet verdiği alana yönelik değerlendirmelerini kavramak; nasihat, vasiyet, uyarı ve beklentileri üzerinden düşüncelerini anlamak kısmen mümkün olabilmektedir. Bu çalışmada, hakkında fazla malumat sahibi olmadığımız Akreboğlu Osman Nuri Taşkent'in öğrencisi Himmet Babaloğlu'na verdiği icâzetnâmenin doküman analizi yöntemi kullanılarak tahlili yapılmaktadır. Söz konusu icâzetnâme Diyanet İşleri Başkanlığı arşivinde yer alan Himmet Babaloğlu'na ait 1940.0215 numaralı dosyada bulunmaktadır. İlk defa yayınlanacak ilgili icâzetnâmede verilen bilgiler kıraat

eğitiminde olduğu kadar Kur'an kursları tarihinde de önemli bir yeri olan Osman Nuri Taşkent'i gerek eğitim geçmişi gerekse düşünce yapısı bakımından daha yakından tanımamıza imkân sağlayacaktır.

2. Kendi İfadeleriyle Akreboğlu Osman Nuri Taşkent ve Eğitim Geçmişi

Hatırasına vakıf olanlarca daha çok Akreboğlu (Öztürk, 2018: 53; Tok, 2018: 156; Alparslan, 2014: 167) namıyla anılan Osman Nuri Taşkent'in¹ hayatına dair yazılı kaynaklar sınırlıdır. Önemli sayılacak bilgiyi Ramazan Alparslan vermektedir. Onun vermiş olduğu bilgilere göre Osman Nuri, 1880 yılında Rize'ye bağlı İyidere/Taşhane köyünde doğmuş, babasının da isteği ile başladığı hafızlığını on iki yaşında bitirdikten sonra İstanbul'a giderek Medreseye kaydolmuştur. Medresede bir taraftan fıkıh, akâid, kelam ve Arapça okurken diğer taraftan da kıraat ilminde üstad olan Hafız Âciz Efendi'den tecvit ve talim dersleri almıştır. Daha sonra ise başladığı "aşere, takrib ve tayyibe" eğitimini Serezli Hacı Ahmet Efendi'de tamamlamıştır (Alparslan, 2014: 167). İlgili eserde Akreboğlu'nun doğum yerine, hafızlığına ve aldığı eğitime dair bilgiler özetle bu kadardır. Yine onunla ilgili bir miktar bilgiyi İlhan Tok'a ait bildiriye bulmak mümkündür. Tok, bildiriye evladı Mehmed Sabri Taşkent'ten edindiği ve Akreboğlu'nun kendisinin yazmış olduğu kısa bir özgeçmişe istinaden Akreboğlu'nun doğum tarihine, babasının arzusu ile hafızlığa başladığına, on iki yaşındayken hafızlığını bitirdiğine, hafızlık hocasının adına, İstanbul'a gidişine ve orada kıraat sahasındaki hocalarının kimler olduğuna yer vermiştir (Tok, 2018: 158-159). Tok'un Abdurrahman Gürses'ten alıntılanarak aktardığı bir anekdot ise Akreboğlu'nu konuşma tarzı açısından da tanımamıza vesile olmaktadır: *Hâfız Osman ömür boyu Rize'nin mahalli şivesiyle konuştu. O, Kur'an-ı Kerim okumaya başladı mı hangi kavimden olduğu anlaşılamazdı, her yönüyle kırâat ağzına sahipti, kırâatta ciddiyet ve disiplini örneklemede rehberdi* (Tok, 2018: 157). Bu bilgiler erken yaşta memleketi Rize'den ayrılmış olmasına rağmen Akreboğlu'nun hep Karadeniz şivesi ile konuştuğunu, ancak kıraatine mahalli ağzı karıştırmadığını göstermesi bakımından önemlidir. Onun kıraat ilmindeki örnekliği, okuyuşu, söz konusu ilimdeki usul ve metotları bugün yetiştirdiği öğrenciler tarafından "Hafız Osman Ekolü" olarak isimlendirilmektedir.²

¹Adı geçen eserlerde Osman Nuri "Akreboğlu" namıyla anıldığı için bu çalışmada da ismine yer verilmeyle beraber daha çok Akreboğlu olarak zikredilecektir.

²Akreboğlu'nun kıraat alanındaki eğitim faaliyetleri sonucunda yetiştirdiği meşhur öğrencileri arasında Hasan Akkuş, Hilmi Ak, Ada'lı Ahmed Hızal, Osman Alper, Ahmed Bolulu gibi isimler yer almaktadır. Bu isimlerden Hilmi Ak'ın öğrencisi olan İlhan Tok, hocası vasıtasıyla edinmiş olduğu kıraat eğitimine dair usulleri hocasının hocası olan Akreboğlu'na nispetle "Hafız Osman Ekolü" olarak isimlendirmektedir ki bu da Akreboğlu'nun adını yaşatacak önemli bir gelişme olarak zikredilebilir (Tok, 2018: 159).

³1940 yılında Akreboğlu'ndan sonra Adapazarı'na Kur'an öğreticisi tayin edilen kişidir.

⁴Alparslan'ın verdiği bilgilere göre Akreboğlu, eğitimlerini tamamladıktan sonra önce 1921-1922 yıllarında Lâleli Camiine Hatip ve devirhan, sonrasında da baş imam oldu. Kısa bir süre sonra da Nuruosmaniye Camiine baş imam olarak tayin edildi (Alparslan, 2014: 167-168).

⁵Alparslan'ın vermiş olduğu bilgilere göre tarihte "menemen olayı" olarak bilinen olaylardan dolayı Akreboğlu sorumlu tutulanlar arasındadır. Bu nedenle altı ay kadar hapis yatmış, sonrasında serbest bırakılmıştır. Söz

Çalışmamızın asıl kaynağını Akreboğlu'nun Kur'an öğretmeni olarak bulunduğu Adapazarı'nda 1939 yılında öğrencisi Himmət Babalıoğlu'na³ verdiği icâzetnâme oluşturmaktadır. Bu icâzetnâmede Akreboğlu'nun hem kendisini tanıtırken hem de aldığı eğitim hakkında bilgi verirken aktardıkları, hakkında daha fazla malumat sahibi olmamıza katkı sağlamaktadır. Osman Nuri Efendi, verdiği icâzetnâmede kendisini takdim ederken birkaç hususa vurgu yapmaktadır. Doğum yeri olan Rize'ye atıfla kendisini "Rizeli", babasına atıfla "İlyas Oğlu", eski görev yerine atıfla "İstanbul beldesinde bulunan Nuruosmaniye diye meşhur olan Sultan Osman Hân -rahmet ve bağışlanma üzerine yağsın- caminin sâbık imamı"⁴, icâzetnâmeyi yazdığı esnada bulunduğu Adapazarı Kur'an öğretmenliği görevine istinaden de "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin görevlendirmesiyle Adapazarı'nda Kur'an'ı ezberlemek, öğrenmek ve kıraatleri Şâtıbiyye ve Dürre tarikiyle almak isteyenlere muallim ve okutucu Hafız Osman Nuri" olarak tanıtmaktadır. İlave olarak akranları ve kardeşleri arasında "Rizeli Hafız Osman Nuri" olarak anıldığını da beyan eden Akreboğlu, çevresinin kendisini nasıl isimlendirdiğine de yer vermiştir.

Yukarıdaki açıklamalarında özellikle dikkat çeken husus Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin görevlendirmesi ile Adapazarı'na gittiğini ifade etmiş olmasıdır.⁵ Diğer taraftan icâzetnâmede görevini detaylı bir şekilde "Kur'an'ı ezberlemek, öğrenmek ve kıraatleri Şâtıbiyye ve Dürre tarikiyle almak isteyenlere muallim ve okutucu" olarak açıklaması da anlamlıdır. Zira bu bilgi onun sıradan bir Kur'an Kursu hocası olarak İstanbul'dan Adapazarı'na gönderilmediğini göstermektedir.⁶

İcâzetnâmelerde yer alan senet kısmı özellikle icâzeti verenin eğitim hayatına ışık tutmaktadır. Bu vesileyle verdiği icâzetnâme üzerinden Akreboğlu'nun hocalarının kim olduğunu, hangi hocasında ne kadar okuduğunu, hatta hocalarının nereli ve hangi görevde olduğunu da bilmek mümkün olmaktadır. Buna göre Akreboğlu, hafızlığını Rize'de Rizeli Hamit Efendi'de yapmıştır.⁷ Daha sonra -tarih belirtmeksizin- İstanbul'a giden Akreboğlu, orada Kur'an'ı tahkik, tedvir ve hadır tariki ile öğrenmeye başlamış ve tam olarak bir hatim yapmıştır.⁸ Sonrasında Zişto'lu (Ziştovili) İsmail Oğlu Hacı Hafız Mustafa Ragıp Efendi'den⁹ aşereyi Dürrenin içeriğine göre Fâtiha sûresi'nden Tâhâ Sûresi'ne kadar okumuştur. Daha sonra gittiği Rizeli Muhammet Oğlu

konusu olaydan sonra Akreboğlu 1936 yılında kendi isteği ile ama Kur'an Kursu öğretmeni olarak Adapazarı'na gönderilmiştir. Orada yakalandığı hastalık nedeniyle zor günler geçiren Akreboğlu, tanıdık bir milletvekilinin aracılığıyla 1939'un sonunda tekrar İstanbul'a, bu sefer Beyazıt Camii baş imamı olarak dönmüştür. Fakat tedavi edilemeyen hastalığı nedeniyle 1942 yılında İstanbul'da vefat etmiştir (Alparslan, 2014: 167-169).

⁶Akreboğlu, Adapazarı'nda kıraat eğitimi gerçekleştirmiş ve 14 öğrenci mezun etmiştir. Bu konu, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi'ne gönderdiğimiz "Cumhuriyetin İlk Döneminde Açılan Bir Kıraat Eğitim Kursu Adapazarı Dârulhuffâzı ve Osman Nuri Taşkent" adlı makalede ele alınmıştır.

⁷Tok'un aktardığı ve Akreboğlu'nun bizzat kendisinin yazdığı özgeçmişte Hafızlık hocası olarak Mikat Efendi ismine yer vermektedir. Oysa icâzetnâmede Hamit Efendi ismi zikredilmektedir (Tok, 2018: 159).

⁸Bu kısım ile ilgili olarak herhangi bir hocadan bahsetmemektedir. Alparslan'ın belirttiği Hafız Âciz Efendi bu süreçte ona hocalık yapmış olabilir (Alparslan, 2014: 167).

⁹Zişto'lu (Ziştovili) için Tok'un aktardığı özgeçmişte Akreboğlu, "Nail Oğlu" ifadesine yer vermiştir. Oysaki icâzetnâmede "İsmail Oğlu" Hacı Hafız Mustafa Ragıp Efendi olarak zikretmiştir (Tok, 2018: 159).

Hafız Emin Efendi'de¹⁰ Tâhâ sûresinden Kur'an'ın sonuna kadar aşereyi okuyup hatim yapmaya muvaffak olmuştur. Akabinde ilim halkasına dâhil olduğu Süleymaniye'nin icâzet veren dersiâmlarından İnebolulu Hafız Akif Efendi'den Fâtiha'dan Âli İmrân sûresi'nde yer alan "lekadsemi'allâhu kavlellézine kâlû" âyetine (Âl-i İmrân 3/181) kadar okumuştur. Devamında mezkûr âyetten Kur'an'ın sonuna kadar Fatih Medresesinin icâzet veren dersiâmlarından Serezli İsmail Oğlu Hacı Hafız Ahmet Şükrü'den okuyup bitirmiştir.¹¹

Kendisi tarafından yazıya geçirilen bu bilgiler onun medresede aldığı diğer ilimlere ve o ilmin üstadı olan hocalarına dair malumat sahibi olmamıza yetmese de en azından onun kıraat eğitimi bağlamında geçirmiş olduğu safhalara ve istifade ettiği hocalara dair bilgi sahibi olmamıza imkân tanımaktadır. Diğer taraftan bu bilgiler aynı zamanda onun gayretini, birden çok hocadan istifade ederek sürekli kendini geliştirme çabası içinde olmasını, ilme düşkünlüğünü ve bir öğrenci olarak disiplinini de ortaya koymaktadır. Öğrencilik dönemine ışık tutan bu veriler ilim talibinin nasıl olması gerektiğine de bir örnek teşkil etmektedir ki büyük üstadlar genelde farklı hocalardan eğitim almış kişiler arasından çıkmıştır (Atay, 1983: 113).

3. Hocalarına ve Öğrencisine Yaklaşımı

İcâzetnâmelerde, özellikle senet kısmında kullanılan ara cümleler oldukça anlamlıdır. Çünkü bu ara cümleler icâzetnâmeyi verenin hem hocalarına hem de öğrencisine yaklaşımını, üslubunu, tavrını, saygısını ve vermek istediği mesajları içinde barındırabilmektedir. Akreboğlu, kendi hocalarıyla ilgili kurduğu cümlelerde saygı, taltif, rahmet ve dua ifade eden kelimelere sıkça yer vermiştir. Örneğin hafızlık yaptığı ilk hocası Rizeli Hamit Efendi için "Rabbinin rahmeti ebedi üzerine olsun" derken bir başka hocası olan Zişto'lu (Ziştovili) İsmail Oğlu Hacı Hafız Mustafa Ragıp Efendi için "üstadım, dayanağım, Allah ona engin rahmet eylesin, hüsnâ (cennet) ve ziyâdeyi (Allah'ın cemâlini görmeyi) ona kolay kılsın" cümlelerini kurmaktadır. Diğer bir hocası olan Rizeli Muhammet Oğlu Hafız Emin Efendi hakkında benzer şekilde "üstadım, Allah'ın rahmeti üzerine olsun" şeklinde dua cümlesine yer vermiştir. İstifade ettiği hocalardan İnebolulu Hafız Akif Efendi için "üstadım, âlim, fâzıl, kâmil" gibi yücelten sıfatlara yer verirken diğer taraftan "Allah Teâlâ kıyâmete kadar kendisini selamette kılsın" şeklinde dua ve niyazda da bulunmaktadır. En veciz ve yüceltici cümleleri son hocası Serezli İsmail Oğlu Hacı Hafız Ahmet Şükrü Efendi için kurmuştur. Onu nitelerken "üstatların üstadı, asrın biricigi, çağının teki, sağlam kârî, iyi tecvit bilgini, zamanın benzerlerini getiremeyeceği kişi, kıraat ilminde imam, Kur'an ve Tayyibe'nin hafızı, müderris, üstadım, dayanağım" gibi cümlelerle yüceltirken diğer taraftan da "rahmet ve bağışlanma üzerine olsun" temennisi ile

hakkında dua ve niyazda bulunmaktadır. Bu örnekler Akreboğlu'nun hocalarına duyduğu saygıyı, beslediği minnet duygusunu açığa çıkardığı gibi, bir öğrencinin istifade ettiği ve yetişmesine katkıda bulunan hocalarına karşı nasıl bir tavır ve üsluba sahip olması gerektiğini de göstermektedir. Ayrıca ilim geleneğimizde hoca-talebe ilişkisinin nasıl bir saygı ve edep barındırdığına örnek teşkil etmektedir. Aynı cümleleri Akreboğlu'nun hocalarını yetkinlik açısından bir değerlendirmesi ya da daha çok istifade ettiği hocasının kim olduğunun bir ifadesi olarak da okuyabiliriz. Bu açıdan bakıldığında Akreboğlu'nun dünyasında İnebolulu Hafız Akif Efendi ile özellikle Serezli İsmail Oğlu Hacı Hafız Ahmet Şükrü Efendi'nin ayrı bir yeri ve önemi olduğu söylenebilir.

Akreboğlu'nun bir hoca olarak öğrencisine yaklaşımı, onun için kurduğu cümleler de oldukça anlamlıdır. İcâzetnâmeyi verdiği öğrencisi Himmət Babaloğlu için bir taraftan "zekî, dehâ, edip, asil, soylu, akli başında" gibi sözlerle onun zekâ, yetenek ve soy itibarıyla taşıdığı değeri vurgularken diğer taraftan da "sağlam bir tecvit bilgini, iyi bir okutucu, hûri ve cinleri yaratan Allah'ın kelamının bekçisi" tanımlamasıyla sahip olduğu bilgi ve eğitici nitelikleri üzerinden bir taltif ve yüceltmede bulunmaktadır. Aslında bunlar öğrenciyi motive etmeye, edindiği bilgi ve becerinin hakkını vermeye teşvik anlamı da taşımaktadır.

Bir başka husus ise hoca olarak öğrencisini nasıl gördüğü ve değerlendirdiğidir. Akreboğlu, uzun bir emek sonrası yetiştirilen öğrencinin onu yetiştiren hocası için uhrevî bir sermaye ve ürün olduğuna dair oldukça güzel nitelemelerde bulunmaktadır. O, öğrencisi için "ömrümün hâsılası, gözümün nûru" demektedir. Bu değerlendirmeler uzun süreli bir çaba ve emek sonrasında yetişen insanların varlığının, hizmetlerinin onları yetiştirenleri nasıl bahtiyar kıldığının bir ifadesi olarak da anlaşılmalıdır.

4. Kur'ân'ın ve Kur'ân'a Hizmetin Yüceliğine Olan İnancı

İcâzetnâmelere besmele, hamdele ve salve ile başlamak, kelime-i şehâdet ile giriş kısmını sonlandırmak âdettendir. Belki her icâzetnâmede görülebilecek bu uygulamada önemli olan icâzetnâmeyi verenin hangi ara cümlelerle ve nasıl bir üslupla söz konusu uygulamaları yaptığıdır. Akreboğlu, ihtisas alanı kıraat olması hasebiyle besmele ile başladığı icâzetnâme yazısına hamd ile devam ederken Allah'ı niteleyen sıfat cümlelerini hep Kur'an'a atfla sürdürmüştür. Bu meyanda Allah'ı nitelerken "kitabı¹² ve mizânı¹³ hak ile inzal eden" cümlesine yer veren Akreboğlu, devamında yine Kur'an'a, Kur'an'ın kendisi için kullandığı "en güzel söz"¹⁴ nitelemesine atfla "en güzel sözü ve beyânı¹⁵ tenzil eden" nitelemesi ile Allah'a hamd etmektedir. Kur'an'a vurguyu Allah'ın bir ve tek olduğuna inancını peygamberî bir tavırla belirtmek istediğini açıklamak için "kendisine Seb'u'l-Mesânî¹⁶ ve Kur'an inzâl edilenin"

¹⁰Akreboğlu, İcâzetnâmede "Rizeli Muhammet Oğlu Hafız Emin Efendi" olarak tanıttığı hocasını Tok'un aktardığı özgeçmişte sadece "Emin Efendi" olarak yazmıştır (Tok, 2018: 159).

¹¹Akreboğlu'nun icâzetnâmede hocalarıyla ilgili olarak verdiği bilgiler, Tok'un aktardığı özgeçmişe göre daha derli toplu gözükmektedir. İcâzetnâmeyi yazarken daha dikkatli ve özellikle sened kısmında hata yapmamak adına mümkün olduğunca yazılı verilerle (hocalarından almış olduğu icâzetnâmeler ve kıraatte silsilelerin kayıtlı olduğu eserler) bakma ihtiyacı duyacak olması icâzetnâmede verdiği bilgileri öne çıkarmaktadır.

¹²Kitap, Kur'an'ın bir ismi olarak kullanılmaktadır (Bakara 2/2).

¹³Mizân, Kur'an'da "Kitap" ile birlikte zikredilerek Kur'an'ın getirdiği denge ve adalet vurgulanır. Yani bir nevi Kur'an'ın ismi gibi kullanılmaktadır (Şûrâ 42/17).

¹⁴"Engüzel söz" nitelemesi Kur'an'da Kur'an için kullanılmaktadır (Zümer 39/23).

¹⁵Beyân, Kur'an'ın bir diğer ismi olarak geçmektedir (Âl-i İmrân 3/138).

¹⁶Sözlükte "yedi" anlamındaki seb' kelimesiyle "katlamak, bükmek; iki katını almak" mânasındaki seny kökünden mesnânın (bir şeyin katı) çoğulu mesâniden oluşur ve "tekrarlanan, iki kattan ibaret olan yedi" anlamına gelir (Lisânü'l-'Arab, "şny" md.; Kâmus Tercümesi, IV, 893-894). Terkip bu

cümlesi ile Hz. Muhammed'i nitellemektedir. Benzer şekilde Hz. Muhammed'in peygamberliğini tasdik ederken onu "Kur'an'ın faziletini 'Kalplerin şifası Kur'an okumaktır' sözüyle açıklayan"¹⁷ cümlesiyle ama yine Kur'an vurgusuyla ifade etmiştir. Aynı şekilde salvele kısmında da Hz. Muhammed'i "Furkân'ın"¹⁸ hükümleriyle İslam'ı yücelten" olarak tanımlamaktadır. Hem Allah'ı hem de Hz Peygamber'i nitelerken sürekli Kur'an'a vurgu yapması Akreboğlu'nun uzmanlık alanının Kur'an ve onun kıraati olması ile açıklanabilir. Ancak tek sebebin bu olduğunu söylemek doğru olmaz. Çünkü Akreboğlu, öğrencisine nasihatte bulunduğu kısımda şunları yazmıştır: *Bunları iyi belle! Büyük gayretlerin kendisi için sarf edileceği, değerli canların uğruna harcanacağı en evla iş Allah'ın kitabını öğrenmek, öğretmek, okunan manalarını anlamak ve başkasına anlatmaktır. Bu nedenle seçkin ilim ehli ona rağbet etmiş, ileri gelen iyi kimseler onunla ilgilenmişlerdir.* Bu öğütleri, Kur'an'ın onun hayatını şekillendiren bir klavuz olduğunu göstermektedir. Bunu icâzetnâmede aktardığı hadisler üzerinden de anlamak mümkündür. Bu meyanda o, aşağıdaki rivayetlere yer vermiştir:

- Kur'an ehli Allah'ın ehlidir (Ahmed b. Hanbel, Müsned, 19: 269).
 - Her kim Kur'an'ı ezberlerse onun iki omuzu arasına peygamberlik koyulmuş olur. Ne var ki ona vahyedilmez (İbn Mübarek, t.y., 275)
 - Kim Kur'an'ı öğrettiği esnada vefat ederse melekler o kimsenin kabrini Kâbe'nin ziyaret edildiği gibi ziyaret ederler.¹⁹
 - İbadetlerin en üstünü Kur'an okumaktır.²⁰
 - Kur'an okuyan müminin misali turunçgiller gibidir. Kokusu da güzeldir, tadı da (Buhârî, Fedâilu'l-Kur'ân, 17.)
 - Şüphesiz ki bu Kur'an yedi harf üzere inzal edilmiştir. Ondan kolayınıza geleni okuyunuz (Buhârî, Fedâilu'l-Kur'ân, 5.).
- Yukarıdaki rivayetleri aktarması, sadece kıraat üstadı olarak Kur'an ile meşgul olmadığını, aynı zamanda onu bir rehber kabul ettiğinin ve onun için gösterilecek çabayı, harcanacak vakti en değerli amel olarak gördüğünün bir başka ifadesidir.

Akreboğlu'nun icâzetnâmeyi tesbîh, tevhîd, tekbîr ve istiğfâr ile tamamlaması da ayrı bir anlam ve mesaj taşımaktadır. Her şeyin Allah'ın adıyla ve onun adına yapılması, hayatta rehber olarak Kur'an'ın kabul edilmesi, sürekli hamd ve istiğfâr ile şükre ve tövbeye yer verilmesi, hayatı Allah adına yaşamak, sürekli ona hamd ile minnet duygularını açığa çıkarmak ve yapılmış ya da yapılacak hatalar nedeniyle istiğfârda bulunarak hayatı tamamlamak anlamına gelmektedir ki aslında bunlar onun inanç dünyasının bir yansımasıdır.

5. Nasihat Vasiyet ve Beklentilerine Yansıyan Değerleri

Verdiği icâzetnâmede Akreboğlu, kendisini "zelil kul" olarak takdim etmektedir. İmanını ve teslimiyetini gösteren bu tanımlamada vurgu Allah karşısındaki kulluk yönüyle ilgilidir. Kulluk rolünü hakkıyla yerine getirememeyi ifade etmek için de "zelil" sıfatıyla kulluğunu tarif etmiştir ki bunlar bir nevi sahip olduğu tevazu, alçakgönüllülük ve

muttakilik vasfının söze ve kelimelere dökülmesidir. Benzer anlayışla kendisini "yüce Rab'in lütuflarına muhtaç, ganî ve kâdir olan Allah'a muhtaç" gibi cümlelere yer vererek yine Allah karşısındaki kulluğuna değinmiştir.

Akreboğlu'nun inanç ve amel boyutunu açıklığa kavuşturan bir başka veriyi yine icâzetnâmede bulmak mümkündür. O, kendisini tanıtırken "mezhep olarak hanefî, îtikat olarak mâturîdîyim" cümlesine yer vermektedir. Bu bilgi, onun dini düşünce ve yaşantısının İslam dininin hangi ekollerinden beslendiğini ortaya koyduğu gibi aslında günlük yaşamına dair birçok fikhî/amelî uygulamasının nasıl olduğunu da açıklığa kavuşturmuştur.

Kendisini değişik açılardan takdim eden Akreboğlu'nun öne çıkardığı hususlardan biri de misyonuna yöneliktir. Bu vesile ile o, kendisini "Kur'an hâfızı, Furkân hâdimi" olarak tanımlamaktadır. Hayatını şekillendiren amaç ve hedefinin Kur'an'a hizmet olduğunu belirten bu ifadeleri onun değer dünyasının kaynağının Kur'an olduğunu göstermektedir.

Akreboğlu'nun hayatına yön veren düşünce, değer ve ilkeler özellikle öğrencisine nasihatte bulunduğu kısımda daha bir açık hale gelmektedir. Bunlardan biri Kur'an'a ve onun ilimlerine bakışını yansıtan ifadeleridir. Öğrencisi Himmet Efendi'ye hitaben "Bunları iyi belle!" uyarısıyla başladığı nasihatleri arasında en başta gelen husus yukarıda da yer verildiği gibi Kur'an'a hizmetin yüceliğine olan inancıdır. Hayatının anlamını ve yönünü deklare edecek şekilde şu cümleyi kurmuştur: "Büyük gayretlerin kendisi için sarf edileceği, değerli canların uğruna harcanacağı en evla iş Allah'ın kitabını öğrenmek, öğretmek, okunan manalarını anlamak ve başkasına anlatmaktır". Buradaki hatırlatmaları arasında en dikkat çekici olanı "manalarını anlamak" sözüyle Kur'an'ın içeriğine de vakıf olmayı belirtmiş olmasıdır. Bu, onun Kur'an'ın kıraati kadar vermekte olduğu mesajlarının da bilinmesi gerektiğine ne denli önem verdiğini ifade etmektedir. Bir başka husus ise sadece öğrenmekle yetinmeyip aynı zamanda öğreten olmaya da gayret etmek gerektiğine inanmış olmasıdır. İlgili kısımda nasihatlerini sıralarken "Bu nedenle seçkin ilim ehli ona rağbet etmiş, ileri gelen iyi kimseler onunla ilgilenmişlerdir" sözüyle ona hizmetin ilim ehli ve iyi kimseler olmayı gerektirdiğini de ifade etmektedir. Bu vurgusu onun anlam dünyasında Kur'an'a hizmetin hem çok değerli hem de herkesin hakkını veremeyeceği, ilim ve iyi niyet gerektiren bir amel ve mücadele olduğunu ortaya koymaktadır.

Akreboğlu'nun öğrencisine vasiyetleri arasında yer alan bazı uyarıları, sahip olduğu ilim konusunda onun ne kadar titiz davrandığını da göstermektedir. Bu bağlamda o, öğrencisine kendisine okuduklarını ve kendisinden aldıklarını başka şeylerle karıştırmamayı şart koşturmuş: "Yüce Allah'ın rızasını talep ederek ona icazet verdim ve kendisine bana okudukları ve benden aldıkları hususlarda bunları aşmaması ve başka şeylerle karıştırmaması şartıyla vasiyette bulundum". Uzmanı olduğu ilim sahasında tahrife neden olabilecek girişimlerden kaçınmayı öğütleyen bu uyarısına ilave olarak ilmi, meşru olmayan şeylere araç etmemeyi de

şekliyle Kur'an'da geçmemekte, "Şu bir gerçek ki biz sana 'tekrarlanan yedi'yi ve yüce Kur'an'ı verdik" (Hicr 15/87) meâlindeki âyette "seb'an mine'l-mesânî" ifadesi ve "Allah sözün en güzelini, birbiriyle uyumlu ve 'bıkılmadan tekrar tekrar okunan bir kitap' olarak indirdi" (Zümer 39/23) meâlindeki âyette kitabın (Kur'an-ı Kerim) sıfatı olarak "meşânî" kelimesi yer almaktadır (Birişik, 2009, 261-262).

¹⁷Bu hadis bu metniyle temel hadis kaynaklarında geçmemektedir. Ancak Kur'an'ın şifa olmasına dair hadisler mevcuttur (İbn Mâce, Tıb, 7).

¹⁸"Furkân, "hak ile bâtılı ayıran" anlamında Kur'an için kullanılmaktadır (Furkân 25/1).

¹⁹Temel hadis kaynaklarında aktarılan metinde bir hadis bulunmamaktadır.

²⁰Temel hadis kaynaklarında aktarılan metinde bir hadis bulunmamaktadır.

tembihlemiştir. Öğrencisine hitaben “Vasiyetlerimden bir kısmı şunlardır” diyerek sıraladıkları arasında ilim sahibini dikkatli olmaya davet eden şu sözleri manidardır: “İlmi sadece Allah için istemesi, onu şeran nehyedilen işlere bir yol edinmemesi, meşhur olma ve duyulma arzusu gibi, kıraatıyla Allah’tan gayrısına iltifatının olmamasıdır”.

Maddi ve manevi menfaate ilmi vasıta etmemeyi tembihleyen Akreboğlu, bu uyarılarını Hz. Peygamber’e ait olduğunu iddia ettiği, “Her kim Allah’ın gayrı için amel ederse ya da Allah’tan gayrını amaç edinirse yaptığı ameli fasit olur ve ameli aleyhine delil olur”²¹ şeklinde bir hadislerle vermek istediği mesajı pekiştirmek istemiştir. İlimin sadece Allah rızası için elde edileceğini ve yine sadece O’nun rızası için kullanılabileceğini belirten bu ikazları onun takva ehli biri olduğunun delili olarak yorumlanabilir.

Öğrencisine yaptığı nasihatlerin bir kısmı da onun aynı zamanda ibadetlerine düşkün biri olduğunu ortaya koymaktadır. İbadetlere devam etmekle ilgili olarak “sağlıklı halinde de hastalıklı halinde de nafil ibadetlerini terk etmemesi, dünya ehline, onlara nasihat etme dışında karışmayı azaltmasıdır. Kendisi için umduğu tövbe, dünyayı terk etme ve Allah’a yönelme gibi hasletleri onlar için de umması, yüce Allah’ı vaktinin genelinde zikretmeye devam etmesi de vasiyetlerim arasındadır” diye yazan Akreboğlu’nun bu tavsiyeleri onun sûfi meşrep biri olduğuna delalet etmektedir. Özellikle “dünyayı terk etme ve dünya ehline, onlara nasihat etmek dışında yakınlaşmama” şeklindeki uyarıları tasavvufta bulunan “mâsivâyı terk”²² anlayışını hatırlatmaktadır. Öğrencisine sorumluluk yükleyen bu nasihatleri onun ilim ve ibadet hayatının bir yansıması olduğu gibi din adamının nasıl olması gerektiğine dair düşüncelerini de açıklamaktadır. Çünkü öğrencisinin kendisi için umacağı rızâ-ı ilâhiye uygun her şeyi halk için de istemesini tembihleyerek insanlar karşısında Kur’an ehli biri olarak nasıl bir anlayış ve tutum içinde olunması gerektiğini belirtmektedir. Bu uyarı Kur’an’da yer alan “Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, mü’minlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir” (Tevbe, 9/128) âyetini akıllara getirmektedir.

Vasiyetleri arasında Allah’ı zikretmek de önemli yer tutmaktadır. Özellikle zikri neden önemseydiğini açıklarken kurduğu cümle onun dünyaya meyletmekten kaçınan, her hususta Allah’ın rızasını gözetken biri olduğunun işaretidir: “Çünkü Allah Teâlâ ile ancak dünyanın arzuları son bulabilir ve ahirete dair arzular başlayabilir”. Bu sözleri aslında Kur’an’da geçen “Bilesiniz ki gönüller ancak Allah’ı zikrederek huzura kavuşur” (Ra’d, 13/28) âyetinin tefsiri gibidir.

Uyarı ve nasihatleri yanında öğrencisinden beklentileri de vardır Akreboğlu’nun. Bunlar dünyevî ya da maddî beklentiler değildir. Ömrü Kur’an’ı öğrenmek ve öğretmekle geçmiş biri olarak tek isteği ölümünden sonra edilecek dualarda kendisine ve zürriyetine yer verilmesidir: “İcazet verdiğim talebenden umduğum, yalnız kaldığı vakitlerde, namazlarının ve hatimlerinin akabinde yaptığı salih dualarda

beni ve zürriyetimi unutmamasıdır”. Sadece kendisini düşünmeyen, Hz. İbrahim misâli²³ zürriyetinin âkıbetini de dert edinen Akreboğlu’nun bu talebi, her şeyde yalnız Allah rızasını gözettiğinin bir başka ifadesidir.

Akreboğlu’nun bahsi geçen uyarıları, nasihat ve beklentileri onun eğitim anlayışını da yansıtmaktadır. Uyarı ve tavsiyeleri göstermektedir ki o, bir alana ait bilgi ve beceriyi aktarmakla yetinmeyi doğru bulmamaktadır. Yani sadece öğretim yapan ama eğitimi ihmal eden biri değildir. Bu nedenle öğrencisinin dîni anlayışını, ahlâkını, ibâdet hayatını ve din adamı olarak üstleneceği rolü hangi anlayışla nasıl yerine getireceğini, hem insanlar hem de dünya nimetlerine karşı tavrının ne olması gerektiğini de belirlemeye ve şekillendirmeye çalışmıştır.

6. Sonuç

Kendine has usul, metot ve tavrı ile kıraat ilminde bugün bir ekol sahibi olan Akreboğlu aynı zamanda bir Kur’an eğitimcisidir. Özellikle din eğitiminin büyük oranda kısıtlandığı 1930’lu yıllarda bir Kur’an öğretmeni olarak Adapazarı’nda bulunması, sadece kıraat eğitimi için değil Kur’an kursları ve din eğitimi açısından da oldukça önemlidir. Siyasi, kültürel ve eğitimsel açıdan köklü değişim ve dönüşümlerin yaşandığı kritik bir dönemde hayat süren ve hakkında sınırlı bilgiye sahip olduğumuz Osman Nuri Efendi’nin öğrencisi Himmet Babalıoğlu’na verdiği icâzetnâme, birçok açıdan onu tanımamıza vesile olmaktadır. İcâzetnâmenin senet kısmında eğitim aldığı hocalarından bahsetmesi nedeniyle en azından onun Kur’an ve kıraat eğitimi bağlamında geçirmiş olduğu aşamalar, hocalarının kimler olduğu, hangi hocadan ne kadar okuduğu hatta hocalarının nereli olduğu ve hangi görevi icra ettikleri artık malumumuzdur. Bununla birlikte icâzetnâmenin bize sağladığı asıl katkı Akreboğlu’nun düşünce ve değer dünyasının kapılarını açmasıdır. Söz konusu icâzetnâmeden hareketle onun hakkında aşağıda yer verilen tespitlerde bulunmak mümkündür:

- Müslüman Türk toplumlarında yaygın olarak görüldüğü gibi Akreboğlu, inanç sistemi Mâtürîdîlik ilke ve esaslarına göre şekillenmiş, amelî hayatında Hanefilik belirleyici olmuş Hanefî ve Mâtürîdî ekole mensup biridir.
- Kendisini “zelil kul” olarak tanımlayan mütevazı, alçakgönüllü ve muttakî bir şahsiyettir.
- “Ganî ve kâdir olan Allah’a muhtaç”, “yüce rabbinin lütuflarına muhtaç” nitelemeleri ile kulluk bilinci üzerinden varlığını tanımlayan teslimiyet sahibi bir mümindir.
- Misyonunu “Kur’an hafızı ve Furkân hâdimi” vasıflarıyla dile getiren, hayatının merkezine Kur’an’ı yerleştirmiş ve Kur’an’a hizmeti yegâne amaç edinmiş bir Kur’an ehlidir.

²¹Temel hadis kaynaklarında bu metinde bir hadis bulunmamaktadır.

²²Hakk’ın gayri kabul edilen varlıklara tasavvufta mâsivâ adı verilir ve iyi bir mümin olmak için Allah’tan gayri hiçbir şeye gönül bağlamama önemsenir (Uludağ, 2003: 76).

²³Hz. İbrahim duasında zürriyetinin de namaz kılan, dolayısıyla Rableri ile barışık, hidayet ehli olmalarını arzulamıştır (İbrâhîm, 14/40).

- Nâfile ibadetlere ve zikre düşkün, dünyaya ait arzuların ancak Allah'ı anmakla bastırılabilceğine inanan ve dünyaya meyletmekten kaçınan bir sûfi meşreptir.
- Eğitimi belli konularda bilgi ve beceriyi aktarmak olarak görmeyen, sadece öğretimle yetinmeyen ve öğrencinin ahlâkî boyutuyla da ilgilenen bir eğitimcidir.
- İlim ehlinin insanlarla olan ilişkisini sadece onlara mânevî açıdan faydalı olmakla sınırlandıran, ancak onların durumuyla yakinen ilgilenmeyi, onlar için de tövbe ve istiğfarda bulunmayı gerekli gören, müminlere karşı müşfik ve duyarlı bir din adamıdır.
- Kendi sahasında gayretli, farklı hocalardan istifade ederek sürekli kendini geliştirmek isteyen ve yaptığı işin hakkını verme çabası içinde bulunan ahlak sahibi, dürüst bir kişidir.
- Gerek hocalarına gerekse öğrencisine yaklaşımı saygı ve hüsn-ü zan barındıran güzel üslup sahibidir.

Kaynakça

- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî, (1421/2001). *Müsned*, thk. Şuayb el-Arnaûd, Adil Mürşid ve diğerleri, ed. Abdullah b. Abdilmuhsin et-Türkî, Beyrut: Müessesetü'r-Risâle,
- Akpınar, C. (2000). *İcazet*. TDVİA. İstanbul: TDV Yayınları.
- Alparslan, R. (2014). İstanbul Ehl-i Kur'an ve Mevlithanları, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. AŞ.
- Atay, H. (1981): Medreselerin Gerilemesi. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 24, 15-56.
- Atay, H. (1983). Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Birişik, A. (2009). es Seb'u'l Mesânî TDVİA. İstanbul: TDV Yayınları.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Cu'fi, (1422). *el-Câmi'u's-Sahîh*, thk. Muhammed Zühayr b. Nâsir, Beyrut: Dâru Tavkî'n-Necât,
- Çelebi, A. (1998). *İslam'da Eğitim-Öğretim Tarihi*. Ali Yardım (Çev.). İstanbul: Damla Yayınevi.
- Durmuş, A. (2003). Kıraat İlminde İcazetname Geleneği ve Bir İcazetname Örneği. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 7, 291-317.
- Hamidullah, M. (1995). *İslam Peygamberi*. Salih Tuğ (Çev.). İstanbul: İrfan Yayınevi.
- Hatipoğlu, İ. (2008). *Rihle*. TDVİA. İstanbul: TDV Yayınları.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvîni, *Sünen*, thk. Muhammed Fuâd Abdulkaki, Dimeşk: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-'Arabiyye, t.y.
- İbnMübârek, Ebû Abdirrahmân Abdullah b. Mübârek et-Türkî, *ez-Zühde'r-Rakâik*, thk. Habîburrahmân el-A'zamî, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-'İlmiyye, t.y.
- İhsanoğlu, E. (1999). Osmanlı Medeniyeti Tarihi, İçinde:Ekmeleddin, İhsanoğlu (Ed.),*Osmanlı Eğitim ve Bilim Müesseseleri* (s. 223-361). İstanbul: Zaman.
- Karaman, Hayrettin – Çağrıncı, Mustafa – Dönmez, İ. Kâfi, Gümüş, Sadrettin. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. 2. Baskı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. 2006.
- Öztürk, H. (2018). Kur'an-ı Kerim Kıraatinde Dâd Harfi ve Dudak Talimi. İstanbul: Ensar Neşriyat A.Ş.
- Pakalın, M. Z. (1993). Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul: M.E. B. Yayınları.
- Sarı, M. A. (2000). *İcâzet*. TDVİA. İstanbul: TDV Yayınları.
- Tirmizi, İlim 19; İbn Mâce, Zühd 17
- Tok, İ. (2018). Son Dönem Karadenizli Merhûm Kurrâlar Sempozyumu, içinde: Hayrettin Öztürk (Ed.), *Akreboğlu Hâfiz Osman Nûri Taşkent'in Hayâtı, Görev ve Kur'anî Hizmetleriyle Öğretim Metodolojisi* (s,156-166. Samsun: Erkam Yayınları.
- Yeğin, A., Badıllı, A., İsmail, H., Çalım, İ. (1985). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat*, İstanbul: Türdav Yayınları.

Ek 1: Akreboğlu'nun Öğrencisi Himmet Babaloğlu'na verdiği icâzetnâme

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي أنزل الكتاب بالحق والميزان ونزل أحسن الحديث والبيان الذي تقشع منه جلود أهل الخشية والإيقان والصلوة والسلام على محمد الذي بجلاله جل من جل من الأجلة والأعيان وبجماله تزين الحور والغلمان والجنان وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له شهادة من أنزل عليه السبع المثاني والقرآن ونشهد أن سيدنا محمدا عبده وحببيه ورسوله الذي بين فضيلة القرآن بقوله "شفاء الجنان قراءة القرآن" صلى الله تعالى عليه وعلى آله وأصحابه وأحبابه وأتباعه وأحبابه الذين شيدوا الإسلام بأحكام الفرقان.

وبعد فقد روى الخطيب عن أنس بن مالك رضي الله تعالى عنه عن النبي صلى الله تعالى عليه وسلم قال "القرآن أهل الله" وعنه عليه الصلاة والسلام "من جمع القرآن فقد أدرجت النبوة بين كتفيه إلا أنه لا يوحى إليه" وقال صلى الله عليه وسلم "من مات وهو يعلم القرآن حجت الملائكة قبره كما يزار البيت العتيق" وقال فيما روي عن أنس رضي الله تعالى عنه أنه قال "أفضل العبادة قراءة القرآن" وقال عليه السلام "مثل المؤمن الذي يقرأ القرآن كمثل الأترجة ريحها طيب وطعمها طيب" وفي البخاري عنه صلى الله تعالى عليه وسلم "إن هذا القرآن أنزل على سبعة أحرف "فاقرؤوا ما تيسر منه"

هذا وإن أولى ما انصرفت فيه الهمم العوالي وأجمل ما تبدلت فيه المهج الغوالي تعلم كتاب الله تعالى وتعليمه وتفهم معنى قراءته وتفهمه فلذا رغب أهل العلم الأخبار [ليه] واعتنى به السادات الأبرار منهم الأعمى الأرب واللوزعي الأديب الأصيل الحسيب والرشيدي المنيب الموجود الممتقن والقارئ المحسن حاصل عمري وقرة عيني خازن كلام خالق الحور والجان الحافظ همت بن شعبان الريزوي الخطيب في جامع صارديوان في أطه بازازي وفقه الله تعالى بنشر هذا العلم العالي فإنه لما علم أن علم القراءات علم شريف وفن لطيف لا يظفر إلا من هو في الفصاحة ماهر ولا يصل إليه إلا من هو في أفق البلاغة زاهر فبادر في تحصيله ليندر من كنوزه بأجود الذخائر وينال من معادن رموزه بأخلص الجواهر حتى جاء يريد أن يقرأ علي وقرأ القراءات كلها من طريق الشاطبية والدرة والطينية فأراد أن ينتظم في نظام عنعنتمشايقنا المهرة ويسلك في سلك أساتيدنا البررة وطلب مني أن أجزه بما به أجاز لي مشايخي الكرام والأساتيد الفخام للإقراء والإفادة للطلاب وأن يجيز بذلك لمن يراه من المستعدين والأخذين من الطلبة الكرام فأجزته بذلك طلبا لمرضاه الله تعالى ووصيته فيما قرأ علي وتلقاه مني بشرط أن لا يتخطاه ولا يخلطه بما سواه وها أنا أذكر سندي بروايات صحيحة فأقول وإني لله الحمد قد حفظت القرآن العظيم في بلدة ريزه من حميد أفندي الريزوي عليه رحمة ربه الأبدية ولما رحلت دار السعادة العلية صانها الله وسائر (ال) بلاد الإسلامية عن الأوقات البلية بدأت تعلم القرآن بطريق التحقيق والتدوير والحدرد كما هو معلوم لأولي القدر وختمت ختمه كاملة ثم بدأت العشرة على مضمّن الدرّة من الفاتحة إلى سورة طه من أسنّادي وسنّدي الحاج الحافظ مصطفي راعب أفندي ابن إسماعيل الزشتوي رحمه الله تعالى رحمة واسعة ويسره الله تعالى الحسنى والزيادة ثم قرأت العشرة من أول طه إلى آخر القرآن وختمت ختمه كاملة من أسنّادي حافظ أمين أفندي ابن محمد الريزوي رحمة الله عليه ثم بدأت من الفاتحة إلى قوله تعالى "أف سمع الله قول الذين قالوا" الآية من سورة آل عمران بمضمّن الطيبة والنشر الكبير من أسنّادي العالم الفاضل الكامل حافظ عاكف أفندي ابنه بولي سلمه الله تعالى إلى يوم القيامة من مجيز درسام سلطان سليمان عليه الرحمة والغفران ثم بدأت من أول (ال) آية المذكورة إلى آخر القرآن من أسنّاد الأساتذة فريد عصره ووحيد دهره القارئ الممتقن والموجود المحسن لا يأتي الزمان بأمثاله الإمام في علم القراءة حافظ القرآن والطينية المدرس والمجيز من درسام فاتح سلطان محمد خان عليه الرحمة والغفران أعني به أسنّادي وسنّدي الحاج الحافظ أحمد شكري أفندي ابن إسماعيل الشيرزوي عليه الرحمة والغفران وهو أخذ القراءات كلها عن أسنّاد الأساتذة خاتمة المقرّنين والمجودين فريد عصره ووحيد دهره شيخ مشايخ القراء والجهابذة الشيخ العالم العامل والفاضل الكامل الشيخ الحاج الحافظ حسن أفندي الإسلامبولي عليه رحمة ربه الغني نفعنا الله بعلومه وفيضه السرمدي الخطيب في جامع سلطان سليم خان عليه الرحمة والغفران وهو أخذ القراءات كلها عن الشيخ الإمام الأول في سلطان سليم خان رئيس مشايخ القراء أعني به الشيخ الحاج إسماعيل أفندي الشهير بيمشحي زاده عليه رحمة واسعة وهو أخذ القراءات كلها عن رئيس مشايخ القراء في عصره وأحد المشاهير باتقان التجويد في دهره الإمام الأول في جامع سلطان سليم خان عليه الرحمة والغفران المرحوم المبرور الشيخ أحمد الحفظي أفندي الشهير بترسجي زاده أكرمه الله تعالى بالحسنى والزيادة وهو أخذ القراءات من طريق الشاطبية والدرة والطينية من أول القرآن إلى آخر الإسرء عن الشيخ الفاضل الكامل أحمد أفندي المعروف بيوسف أفندي زاده يسره الله الحسنى والزيادة وهو قرأ عن رئيس مشايخ القراء في تربة السلطان أحمد خان عليه الرحمة والغفران المرحوم المبرور محمد أفندي المشتهر بين أقرانه وإخوانه بحاجي زاده المعلم بمكتب شيخ الإسلام محمد أسعد أفندي في قرب سلطان سليم خان عليه الرحمة والغفران وهو أخذ القراءات كلها من طريق الشاطبية والدرة والطينية من الشيخ الحافظ محمود أفندي الإمام بجامع دولكر زاده وهو قرأ طريق الشاطبية

والدرة عن الشيخ الكامل حسن أفندي الإمام بجامع خواجه باشا وأخذ طريق الطيبة من أول الفاتحة إلى سورة السبا عن الشيخ إسماعيل أفندي ومنها إلى آخر القرآن قرأ على الشيخ حسن أفندي الشهير بطربزوني وهما أخذاً طريق الشاطبية والدرة والطينية من أسنّاد الأول المذكور وهو أخذ القرآن كله على رواية حفص عن الشيخ محمد أفندي عن الشيخ الفاضل شعبان أفندي عن الشيخ المعروف بأولياء أفندي عن الشيخ الأعرج علي أفندي عن الشيخ أحمد أفندي ثم أخذ القرآن والقراءات السبع عن الشيخ محمد المعروف بشكري أفندي الإمام والخطيب بجامع سلطان سليمان علي ما تضمنته الشاطبية والعشرة على ما تضمنته الدرّة وختم ختما كاملا وهو أخذ عن الشيخ حسين أفندي الإمام بجامع السليمانية وأخذ هو والشيخ محمد أولياء عن الشيخ (ال) أعرج المذكور عن الشيخ أحمد أفندي ثم بدأ الشيخ المشار إليه حسن أفندي من أول القرآن على ما تضمنته الطيبة وختم ختمه كاملة عن شيخ القراء والمحدثين أسنّاد الأساتذة الشيخ علي المنصوري نزيل قسطنطينية وهو عن أئمة الهدى وأعلام الدين شيوخ مشايخ القاهرة محمد البقري والسلطان المزاحي والشيخ علي الشير أملسي وأخذ السلطان المزاحي عن الشيخ سيف الدين الفضالي عن الشيخ شحادة اليمني وأخذ محمد البقري والشير أملسي عن عبد الرحمن اليمني عن والده الشيخ شحادة وأخذ هو والشيخ أحمد أفندي عن ناصر الدين الطبلاوي عن القاضي زكريا الأنصاري وهو عن رضوان العقبى والنوري والقلقبالي وفخر الدين الضرير وهم عن إمام القراء والمحدثين وعمدة الحفاظ والنحويين علم الهدى شمس الدين محمد بن محمد يوسف الحزري نفعنا الله ببركة علومهم في الدنيا والآخرة وهو قرأ على جماعة منهم التقى الورع الصالح الممتقن أبو محمد عبد الرحمن بن أحمد بن علي البغدادي البصري وهو قرأ على الإمام أبي عبد الله محمد بن أحمد بن عبد الخالق المصري المعروف بابن الصائغ وهو قرأ على الشيخ أبي الحسن علي بن سجاج بن سالم العباسي المصري الشافعي صهر الشاطبي قال "وقرأت القرآن على ولي الله بلا مرية أبي القاسم بن قيره ابن خلف الشاطبي الرعيي وهو على ابن الحسن علي بن هذيل وهو على أبي داود سليمان بن أبي القاسم الأموي وهو على إمام القراء أبي عمرو الداني وهو أخذ عن أبي الفتح فارس بن أحمد الضرير عن عبد الباقي بن حسن المقرئ عن إبراهيم بن عمر المقرئ عن ابن بويان عن ابن الأشعث عن أبي نشيط عن قالون عن نافع المدني عن أبي جعفر يزيد بن القعقاع وعبد الرحمن بن هرمز الأعرج مسلم بن جندب وشيبة بن نصاح وقرأ الأعرج على ابن عباس وهو على أبي بن كعب وزيد بن ثابت رضي الله عنهم وهما عن رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم وهو عن أمين الوحي جبريل عليه السلام وهو تلقى عن رب العزة جل جلاله وعظمت الأؤه فهذا ما يسره الله ذكره من الأسانيد وبقيّة أسانيد العشرة مبسوطه في النشر ولنذكر عن أبي الدرداء رضي الله تعالى عنه أنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم "من قال حين يصبح وحين يمسي حسبي الله لا إله إلا هو عليه توكلت وهو رب العرش العظيم سبع مرات كفاه الله ما أهّمه من أمر الدنيا والآخرة" وأخرج النسائي في عمل اليوم والليلة بسنده إلى عائشة رضي الله عنها وعن أبيها أنها قالت "ما جلس رسول الله صلى الله عليه وسلم مجلسا ولا تلا قرآنا ولا صلى إلا ختم ذلك بكلمات قلت يا رسول الله أراك ما تجلس مجلسا ولا تتلو قرآنا ولا تصلي صلاة إلا ختمت بهؤلاء الكلمات قال نعم من قال خيرا كان طابعا له بها ذلك الخير ومن قال شرا كانت كفارة سبحانه اللهم وبحمديك أستغفرك وأتوب إليك" ومن الوصايا أن لا يطلب العلم إلا لله وأن لا يتخذ سبيلا للأمر المنهي عنها شرعا كظهر الصيبت والسمعة وأن لا يكون له في قراءته التفات إلى غير الله قال "من عمل لغير الله أو قصد غير الله فسد ما عمل وكان عمله حجة عليه" وأن لا يترك نوافل العبادات في حالة الصحة وحال المرض وأن يقل من مخالطة أهل الدنيا إلا لنصيحتهم وأن يرجو لهم ما يرجوه لنفسه من التوبة وترك الدنيا والإقبال على الله تعالى وأن يديم ذكر الله تعالى في غالب أوقاته فإنه به تنتهي الرغبات عن الدنيا وتبتدئ الرغبات في الآخرة وهذا ما يسره الله ذكره من الفوائد والوصايا وأرجوه أن لا ينساني وذريتي وإقبالي من صالح دعواته في خلواته وعقيب صلواته وختماته والله يقول الحق وهو يهدي السبيل وأنا العبد الذليل المحتاج إلى أطاف ربه الجليل الحافظ عثمان نوري بن لباس الريزوي الإمام سابقا في جامع سلطان عثمان خان ثالث عليه الرحمة والغفران المشهور بجامع نور عثمانية الكائن في بلدة الإسلامبول والمعلم والمقرئ لمريدي حفظ القرآن وتعلمه وأخذ القراءات من طريق الشاطبية والدرة لاحقا في أطه بازازي بطريق التوظيف من الحكومة التركية الجمهورية اللهم انصر الإسلام والمسلمين اللهم انصر من نصر الدين واخذل من خذل المسلمين اللهم يا مقلب القلوب ثبت قلوبنا على دينك وطاعتك اللهم إنا نسألك تمام النعمة ودوام العافية وحسن الخاتمة سبحانه ربك رب العزة عما يصفون وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين

تاريخ الفراغ من هذه الإجازة الشريفة في شهر رجب الشريف لسنة ثمان وخمسين وثلاثمائة بعد الألف من الهجرة النبوية على صاحبها ألف تحية ما دام الفرقان وما دام الدوران في بلدة أطه بازازي وأنا الفقير إلى الله الغني القدير حافظ القرآن خادم الفرقان المشتهر بين أقرانه وإخوانه بحافظ عثمان نوري الريزوي وقاه عن جميع الموفقات ربنا العزيز القوي الحنفي مذهبا المنصوري اعتقادا مسجحا مهلا مكبرا ممجدا مصليا تائبا راجعا مستغفرا

Ek 2: Akreboğlu'nun Öğrencisi Himmet Babaloğlu'na verdiği icâzetnâmenin tercümesi

Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

Kitabı ve mizanı hak ile inzal eden, kendisinden haşyet ve kesin inanç sahiplerinin tüyelerinin ürperdiği en güzel sözü ve beyanı tenzil eden Allah'a hamd olsun. Salât ve selam, yüceliğiyle büyük ve yüce şahsiyetlerin yücelik bulduğu, güzelliğiyle huri, gılman ve cennetlerin süslendiği Muhammed'e (s.a.v.) olsun. Allah'tan başka hiçbir ilah bulunmadığına, O'nun tek, hiçbir ortağı olmadığına, kendisine Seb'u'l-Mesânî ve Kur'an inzal edilenin şehadetiyle şahitlik ederim. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) de O'nun kulu, sevdiği ve Kur'an'ın faziletini "Kalplerin şifası Kur'an okumaktır" sözüyle açıklayan resulü olduğuna şahitlik ederim. Allah Teâlâ, Furkân'ın hükümleriyle İslam'ı yücelten ona, ailesine, ashabına, taraftarlarına, tabi olanlarına ve ahbablarına salât eylesin.

Bu girizgâhtan sonra, Hatip, Enes b. Malik'ten (r.a.) Hz. Peygamber'in (s.a.v.) şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Kur'an ehli Allah'ın ehlidir." Yine Allah Resulünden (s.a.v.) şöyle dediği nakledilmiştir: "Her kim Kur'an'ı ezberlerse onun iki omuzu arasına peygamberlik koyulmuş olur. Ne var ki ona vahyedilmez." Allah Resulü (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kim Kur'an'ı öğrettiği esnada vefat ederse melekler o kimsenin kabrini Kâbe'nin ziyaret edildiği gibi ziyaret ederler." Enes b. Malik'ten (r.a.) rivayet edilen bir diğer hadiste şöyle demiştir: "İbadetlerin en üstünü Kur'an okumaktır." Hz. Peygamber bir diğer sözünde "Kur'an okuyan müminin misali turuncgiller gibidir. Kokusu da güzeldir, tadı da" buyurmuştur. Buhârî'de Allah Resulünün (s.a.v.) şöyle dediği de geçmektedir: "Şüphesiz ki bu Kur'an yedi harf üzere inzal edilmiştir. Ondan kolayımıza geleni okuyunuz."

Bunları iyi belle! Büyük gayretlerin kendisi için sarf edileceği, değerli canların uğruna harcanacağı en evla iş Allah'ın kitabını öğrenmek, öğretmek, okunan manalarını anlamak ve başkasına anlatmaktır. Bu nedenle seçkin ilim ehli ona rağbet etmiş, ileri gelen iyi kimseler onunla ilgilenmişlerdir. Bunlardan biri de zeki, deha, akıllı, edip, asil, soylu, akli başında, yönelen, sağlam bir tecvid bilgini, iyi bir okutucu, ömrünün hâsılası, gözümün nuru, huri ve cinleri yaratan Allah'ın kelamının bekçisi Hafız Şaban oğlu Himmet Rizeli'dir. Kendisi Adapazarı'ndaki Serdivan camiinde hatiptir. Bu yüce ilmi neşretmesi hususunda Allah onu muvaffak kılsın. O kıraat ilminin şerefli bir ilim ve ince bir sanat olduğunu, onu ancak fesahat konusunda mahir, belagat ufkunda parlayan kimselerin elde edebileceğini bilince, en değerli azıkları onun hazinelerinden alıp biriktirmek, rumuz madenlerinden en halis mücevherleri elde etmek için hemen harekete geçti. Nihayet bana okuma isteğiyle geldi. Kıraatlerin bütünü Şâtibiyye, Dürre ve Tayyibe tarikiyle okudu. Mahir hocalarımızın birbirinden peşi sıra aldığı nizama dâhil olmak, iyi üstatlarımızın zincirine girmek istedi ve benden, kıymetli hocalarımın ve yüce üstatlarımın bana icazet verdiği hususlarda kendisine, okutmak, talebelere anlatmak ve bunları hazır olan ve almak isteyenler kıymetli talebelere icazet vermek noktalarına icazet vermemi istedi. Yüce Allah'ın rızasını talep ederek ona icazet verdim ve kendisine bana okudukları ve benden aldıkları hususlarda bunları aşmaması ve başka şeylerle karıştırmaması şartıyla vasiyette buldum. İşte şimdi ben

sahih rivayetlerle senedimi zikrediyorum. Diyorum ki ben, -hamd Allah'a mahsustur- Kur'an-ı Azim'i Rize beldesinde Rizeli Hamid Efendi'den -Ebedi Rabbinin rahmeti üzerine olsun- ezberledim. Dersaadet'e (İstanbul'a) gittiğimde -Allah orayı ve tüm İslam beldelerini afet ve belalardan korusun- Kur'an'ı tahkik, tedvir ve hadır tarikiyle öğrenmeye başladım. Nitekim bu tarik değerli kişilerce malumdur. Tam olarak bir hatim yaptım. Sonra üstadım, dayanağım Zîştöni'li, İsmail'in oğlu Hacı Hafız Mustafa Rağb Efendi'den -Allah ona engin rahmet eylesin, hüsnâ (cenneti) ve ziyadeyi (Allah'ın cemalini görmeyi) ona kolay kılsın- aşereye Dürre'nin içeriğine göre Fâtîha'dan Tâhâ suresine kadar okumaya başladım. Sonra üstadım Muhammed oğlu Rizeli Hafız Emin Efendi'den -Allah'ın rahmeti üzerine olsun-Tâhâ sûresinden Kur'an'ın sonuna kadar aşereyi okudum ve tam bir hatim yaptım. Sonra Fâtîha'dan Âl-i İmrân sûresinin *lekadsemi'allâhu kavlellézine kâlû* ayetine kadar Tayyibe ve Neşir-i Kebîr'in içeriğine göre üstadım âlim, fazıl, kâmil, Sultan Süleyman aleyhi'r-rahmetü ve'l-ğufrân hazretlerinin dersiâm mucîzlerinden (icâzet veren hocalarımdan) İnebolulu Hafız Akif Efendi'den -Allah Teâlâ kıyamete kadar kendisini selamette kılsın- okudum. Sonra mezkur ayetin başından Kur'an'ın sonuna kadar üstatların üstadı, asrının biricigi, çağının teki, sağlam kârî, iyi tecvit bilgini, zamanın benzerlerini getiremeyeceği kişi, kıraat ilminde imam, Kur'an ve Tayyibe'nin hafızı, müderris, Fatih Sultan Muhammed Hân aleyhi'r-rahmetü ve'l-ğufrân hazretlerinin dersiâm mucîzi, üstadım, dayanağım, İsmail oğlu Şirazlı Hacı Hafız Ahmed Şükrü Efendi'den -rahmet ve bağışlanma üzerine olsun- başlayıp okudum. O ise kıraatlerin tümünü üstatların üstadı okutucuların ve tecvit bilgilerinin sonuncusu, asrının biricigi, çağının teki, şeyhu'l-kurrâların ve büyük âlimlerin şeyhi Şeyh, alim, fazıl, kamil, Sultan Selim Hân aleyhi'r-rahmetü ve'l-ğufrân Cami hatibi, İstanbullu Hacı Hafız Hasan Efendi'den -gani rabbinin rahmeti üzerine olsun, Allah bizleri onun ilimlerinden ve ebedi feyzinden faydalandırın- aldı. O da kıraatlerin tümünü Sultan Selam Hân caminde imam-ı evvel, meşâyih-i kurrâ reisi, Yemişçi Zâde olarak meşhur, Şeyh Hacı İsmail Efendi'den -üzerine engin rahmet ola- aldı. O da kıraatlerin tümünü asrındaki meşâyih-i kurrâ reisi, çağında tecvit ilmini çok iyi bilen meşhur âlimlerden biri, Sultan Selim aleyhi'r-rahmetüve'l-ğufrân caminde imam-ı evvel, rahmetli, iyi insan, Teresteci Zâde olarak meşhur Şeyh Ahmet Hıfzı Efendi'den -Allah ona hüsnâyı (cenneti) ve ziyadeyi (Allah'ın cemalini görmeyi) ikram etsin- aldı. O da kıraatleri Şâtibiyye, Dürre ve Tayyibe tarikiyle Kur'an'ın başından İsrâ'nın sonuna kadar şeyh, fazıl, kâmil, Yusuf Efendi Zâde olarak bilinen Ahmed Efendi'den -Allah ona hüsnâ ve ziyadeyi kolaylaştırsın- aldı. Ve o Sultan Ahmed Hân aleyhi'r-rahmetüve'l-ğufrân türbesinde meşâyih-i kurrâ reisi merhum, iyi insan, akranları ve ihvanları arasında Hacı Zâde olarak meşhur, Sultan Selim Hân aleyhi'r-rahmetüve'l-ğufrân hazretlerinin yakınlarındaki Şeyhu'l-İslâm Muhammed Esad Efendi mektebinde muallim Muhammed Efendi'den aldı. O da kıraatlerin hepsini Şâtibiyye, Dürre ve Tayyibe tarikiyle Dülger Zâde cami imamı Şeyh Hafız Mahmud Efendi'den aldı. O ise Şâtibiyye ve Dürre tarihini Hoca Paşa cami imamı Kamil Şeyh Hasan Efendi'den okudu. Tayyibe tarihini ise Fâtîha'nın başından Sebesüresinin sonuna kadar Şeyh İsmail Efendi'den aldı. O sûreden Kur'an'ın sonuna kadar da Trabzônî olarak meşhur Şeyh Hasan Efendi'den aldı. O her ikisi ise Şâtibiyye, Dürre

ve Tayyibe tarihini zikri geçen ilk hocasından aldı. O da Kur'an'ın tamamını Hafs rivayetiyle Şeyh Mahmud Efendi'den, o da Fazıl Şeyh Şaban Efendi'den, o da Evliya Efendi diye bilinen şeyhten, o da topal şeyh Ali Efendi'den, o da Şeyh Ahmed Efendi'den aldı. Sonra Kur'an'ı ve yedi kıraati Sultan Süleyman cami imam hatibi, Şükrü Efendi olarak bilinen Şeyh Muhammed'den Şâtıbiyye'nin içeriğine göre, aşereyi ise Dürre içeriğine göre aldı ve tam bir hatim bitirdi. O da Süleymaniye cami imamı Şeyh Hüseyin Efendi'den, o ve Şeyh Muhammed Evliya zikri geçen topal şeyhten, o ise Şeyh Ahmed Efendi'den aldı. Sonra, kendisine işaret edilen Şeyh Hasan Efendi Kur'an'ın başından Tayyibe'nin içeriğine göre başladı ve kurrâların ve muhaddislerin şeyhi, üstatların üstadı, Kostantiniyye'de oturan Şeyh Ali el-Mansûri'dentam bir hatim yaptı. O ise hidayet imamlarından, dinin bayrak isimlerinden, Kahire meşayihinin şeyhlerinden Muhammed el-Bakarî, Sultan el-Mizâhî ve Şeyh Ali Şibr Emlesi'den aldı. Sultan el-Mizâhî Şeyh Seyfuddîn el-Fudâlî'den, o da Şeyh Şahhâze el-Yemenî'den aldı. Muhammed el-Bakarî ile Şibr Emlesi ise Abdurrahman el-Yemenî'den, o ise babası Şeyh Şehhâze'den aldı. O ve Şeyh Ahmed Efendi Nasıruddîn et-Tablâvî'den, o da Kadî Zekeriyâ el-Ensârî'den, o da Ridvân el-Akabî'den, en-Nüveyrî'den ve Fahrüddined-Darîr'den aldı. Bunlar ise kurrâ ve muhaddislerin imamı, hafızların ve nahivcilerin dayanağı, hidayet bayrağı, dinin güneşi Muhammed b. Muhammed Yusuf el-Cezerî'den -Allah ilimlerinin bereketiyle dünya ve ahirette bizi faydalandırsın- aldılar. O ise birçok hocada okudu. Bunlardan biri takva sahibi, salih, sağlam inançlı Ebû Muhammed Abdurrahman b. Ahmed b. Ali el-Bağdâdî el-Basrî'dir. O da İbnü's-Sâiğ olarak bilinen İmam Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Abdilhâlik el-Mısırî'ye okudu. O da Şâtıbî'nin akrabası Şeyh Ebu'l-Hasen Ali b. Seccâ b. Sâlim el-Abbâsî el-Mısırî eş-Şâfi'î'de okudu. Kendisi şöyle dedi: "Kur'an'ı Veliyyullah'a, yani Ebu'l-Kâsım b. Kayra b. halef eş-Şâtıbî er-Ru'aynî'ye hiç şüphesiz okudum. O da İbnhasen Ali b. Hüzeyl'e, o da Ebû Dâvûd Süleyman b. Ebi'l-Kâsım el-Emevî'ye, o da kurrâların imamı Ebû Amred-Dâni'ye okudu. O ise Ebu'l-FethFâris b. Ahmed ed-Darîr'den aldı. O da Abdülbaki b. Hasen el-Mukrî'den, o da İbrahim b. Ömer el-Mukrî'den, o da İbn Bûyân'dan, o da İbnü'l-Eş'as'dan, o da Ebû Neşîr'ten, o da Kâlûn'dan, o da Nâfi' el-Medenî'den, o da Ebû Ca'fer Yezîd b. Ka'kâ'dan ve Abdurrahman b. Hüzmüz el-A'rac Müslim b. Cündeb ve Şeybe b. Nassâh'dan aldı. A'rac İbn Abbâs'a (r.anhumâ) okudu, o ise Übeyy b. Ka'b ve Zeyd b. Sâbit'e (r.anhum) okudu. O ikisi ise Allah Resulünden (s.a.v.) aldılar. Allah Resulü (s.a.v.) de vahyin güvenilen elçisi Cibril'den (a.s.), o ise celali yüce, nimetleri azim olan izzetin rabbi Allah'tan telakki etti. İşte bu, Allah'ın zikrini kolaylaştırdığı isnatlardır. Aşerenin kalan senetleri Neşir kitabında genişçe verilmiştir. Şimdi biz Ebû Derdâ'dan (r.a.) bir hadis zikredelim. Allah Resulü (s.a.v.) şöyle buyurdular: "Her kim sabahladığında ve akşamladığında yedi kere *hasbiyallâhu lâ ilâhe illâ hü 'aleyhi tevekkeltü ve hüve rabbu'l-'arşi'l-'azîm* derse Allah dünya ve ahiret işlerinde onu kederlendiren şeyler konusunda ona yeter." Yine Nesâi'nin gün ve gecede yapılan amellere dair Hz. Aişe'ye (Allah ondan ve ana-babasından razı olsun) ulaşan bir senetle rivayet ettiğine göre o şöyle demiştir: "Allah Resulü (s.a.v.) oturduğu her mecliste, her Kur'an okuduğunda, her namaz kıldığında mutlaka bunları bazı kelimeleri söyleyerek sonlandırır. Ben "Ey Allah'ın Resulü! Görüyorum ki oturduğun her mecliste, her Kur'an

okuduğunda, her namaz kıldığında o kelimelerle bunları sonlandırıyorsun" dedim. O da "Evet, kim hayır söylese ona bu sözler sayesinde o hayır karakter olur, kim de şer söylese bu sözler ona kefarete olur. Sözler şunlar: *Subhânekallâhumme ve bihamdike estağfiruke ve etûbu ileyk*" dedi." Vasiyetlerimden bir kısmı ise şunlardır: İlmî sadece Allah için istemesi, onu şeran nehyedilen işlere bir yol edinmemesi, meşhur olma ve duyulma arzusu gibi, kıraatiyle Allah'tan gayrısına iltifatının olmamasıdır. Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Her kim Allah'ın gayrı için amel ederse ya da Allah'tan gayrını amaç edinirse yaptığı ameli fasit olur ve ameli aleyhine delil olur." Yine sağlıklı halinde de hastalıklı halinde de nafil ibadetlerini terk etmemesi, dünya ehline, onlara nasihat etme dışında karışmayı azaltmasıdır. Kendisi için umduğu tövbe, dünyayı terk etme ve Allah'a yönelme gibi hasletleri onlar için de umması, yüce Allah'ı vaktinin genelinde zikretmeye devam etmesi de vasiyetlerim arasındadır. Çünkü Allah Teâlâ ile ancak dünyanın arzuları son bulabilir ve ahirete dair arzular başlayabilir. İşte bunlar Allah Teâlâ'nın zikretmemi kolay kıldığı faydalar ve vasiyetlerdir. İcazet verdiğim talebenden umduğum, yalnız kaldığı vakitlerde, namazlarının ve hatimlerinin akabinde yaptığı salih dualarda beni ve zürriyetimi unutmamasıdır. Allah hakkı söyler ve doğru yola iletir. Ben zelil kul, yüce rabbinin lütuflarına muhtaç olan, İlyas oğlu, Rizeli, İstanbul beldesinde bulunan Nuru Osmaniye diye meşhur olan Sultan Osman Hân -rahmet ve bağışlanma üzerine yağsın- caminin sabık imamı, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin görevlendirmesiyle Adapazarı'nda Kur'an'ı ezberlemek, öğrenmek ve kıraatleri Şâtıbiyye ve Dürre tarihiyle almak isteyenlere muallim ve okutucu Hafız Osman Nuri'yim. Allah'im! İslam'a ve Müslümanlara yardım eyle! Allah'im! Dine yardım edene yardım eyle! Müslümanlara yardımı terk eden sen de yardımsız bırak! Kalpleri evirip çeviren Allah'im! Kalplerimizi dininde ve ibadetinde sabit kıl! Allah'im! Senden nimetinin tamamını, afiyetin devamını ve sonumuzun güzel olmasını istiyoruz! İzzet rabbi olan rabbin onların nitelemelerinden münezzehtir. Selam elçilere olsun. Hamd âlemlerin rabbine aittir.

Bu şerefli icazeti bitirme tarihi Receb-i Şerif ayı binden sonra üç yüz elli sekiz hicret-i nebeviyye senesidir. Sahibine milyon selam olsun. Güneş ve Ay, dönüş devam ettiği müddetçe ona selam olsun. Adapazarı beldesi. Ben, gani ve kadir olan Allah'a muhtaç Kur'an hafızı, Furkan hadimi, akranları ve kardeşleri arasında Rizeli Hafız Osman Nuri olarak meşhur olanım. Aziz ve kavi rabbimiz onu her türlü kötülüklerden korusun. Mezhap olarak Hanefî, itikat olarak Mâturîdiyim. Tespih ederek, tevhid ederek, tekbir getirerek, Allah'ı yücelterek, salât ederek, tövbe ederek, Allah'a dönerek ve istiğfar ederek bitiriyorum.